

สร้างโอกาส บนวิกฤติ โควิด-19 ด้วยการศึกษาทางไกลในยุค โลกไร้พรมแดน

พิพัฒน์ มัชฌิมภาพ

โรงเรียนวัดไทรรัตนาราม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมโลกต้องเปลี่ยนแปลงไป การพบเจอกัน การรวมกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่ไม่อาจกระทำได้อีก เพราะมีภาวะเสี่ยงที่จะแพร่กระจายเชื้อโรค ทำให้การจัดการศึกษาได้รับผลกระทบอย่างหนัก เนื่องจากไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ ด้วยเหตุนี้กระบวนการแก้ไขปัญหาจึงเกิดขึ้น “เทคโนโลยี” ถูกพูดถึงและถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการจัดการเรียนรู้ผ่านระบบต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ผ่านสัญญาณโทรทัศน์ การเรียนรู้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต แต่การจัดการเรียนการสอนด้วยระบบเทคโนโลยีก็ถูกสังคมวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่าขาดความเหมาะสมกับบริบทของครู นักเรียน รวมถึงผู้ปกครองก็ขาดความพร้อมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาด้วยระบบเทคโนโลยี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในด้านการจัดการเรียนการสอนถือได้ว่าเป็นความใหม่ของประเทศไทย ตามแนวคิดของ สุทธิดา จำรัส (2563) ที่ศึกษาจากการแพร่กระจายหรือการเผยแพร่นวัตกรรม (Diffusion of Innovation) กล่าวไว้ว่า นวัตกรรมแต่ละอย่าง คนจะไม่ได้รับไปใช้พร้อมกันแต่จะค่อย ๆ แพร่หลายเป็นลักษณะของเส้นโค้ง ปกติเมื่อเวลาผ่านไปในช่วงแรกจะมีผู้ใช้การสอนแบบออนไลน์เพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 2.5 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมสูงเป็นกลุ่มที่เรียกว่า นวัตกรรม (Innovators) ในระยะต่อมาจะเป็นกลุ่มที่เปิดรับนวัตกรรมได้เร็ว (Early Adopters) ประมาณร้อยละ 13.5 จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์นั้นยังคงเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีน้อยมาก ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วเราต่างกล่าวว่ามีสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมของการติดต่อสื่อสาร เป็นโลกแห่งเทคโนโลยีโดยตรงที่ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว ไร้พรมแดนของระยะทางขวางกัน แต่ทำไมเทคโนโลยีกับการจัดการศึกษาจึงไม่สามารถเดินทางไปด้วยกันได้ ปัญหาที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์นี้ไม่อาจปฏิเสธ

ได้ว่าเป็น “ความจริง” ที่เราต้องยอมรับ เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เราไม่คุ้นชินกับการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์มาก่อน ส่วนหนึ่งสภาพบริบทของสถานศึกษาในชนบท มีความขาดแคลนอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีในการจัดการศึกษา ครูขาดความรู้ความสามารถ นักเรียนขาดทักษะทางการเรียนรู้ด้วยระบบเทคโนโลยี ผู้ปกครองขาดกำลังทรัพย์ในการสนับสนุน ปัญหานานัปการจึงทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ ในช่วงแรกเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และยังคงเป็นความท้าทายให้กับสถานศึกษาขนาดเล็กที่ขาดแคลนบุคลากรรวมถึงอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีได้ดำเนินการแก้ไขปัญหา

โรงเรียนวัดไตรรัตนาราม เป็นหนึ่งในโรงเรียนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจากการปิดเรียนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และประสบปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ แต่ด้วยพันธกิจหลักของสถานศึกษาที่ต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ทั้งในทางวิชาการ และทักษะการใช้ชีวิตที่ไม่อาจหยุดได้ โรงเรียนจึงได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างเต็มศักยภาพตามบริบทและขีดความสามารถของโรงเรียน จนสามารถทำให้ในปีการศึกษา 2563 เป็นปีแห่งความสำเร็จในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับชาติของโรงเรียน

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดไตรรัตนาราม ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในปีการศึกษา 2563

1. สํารวจ

ครูสำรวจตนเองว่าสามารถใช้อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีใดในการออกแบบเพื่อจัดการเรียนการสอนได้ จากนั้นสำรวจนักเรียนแต่ละคนว่ามีอุปกรณ์ใดที่สามารถใช้เรียนได้บ้าง หากนักเรียนไม่มีอุปกรณ์ ต้องดำเนินการจัดหาอุปกรณ์ให้แก่นักเรียนเท่าที่จะจัดหาให้ได้ และสำรวจความสามารถในการใช้เครื่องมือขั้นพื้นฐานของนักเรียนว่าสามารถใช้งานอุปกรณ์ได้ในระดับใด จากการสำรวจพบว่า นักเรียนมีโทรศัพท์และกล่องรับสัญญาณ บางส่วนมีโทรศัพท์มือถือที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ ส่วนหนึ่งครูใช้วิธีการให้ยืมแท็บเล็ตของโรงเรียน โดยครูช่วยหาเงินทุนจากภายนอกสนับสนุนสัญญาณอินเทอร์เน็ตให้กับนักเรียน และโดยพื้นฐานของนักเรียนทุกคนสามารถใช้งานอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีได้ในระดับต้น

ครูออกสำรวจข้อมูลพื้นฐานเพื่อเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

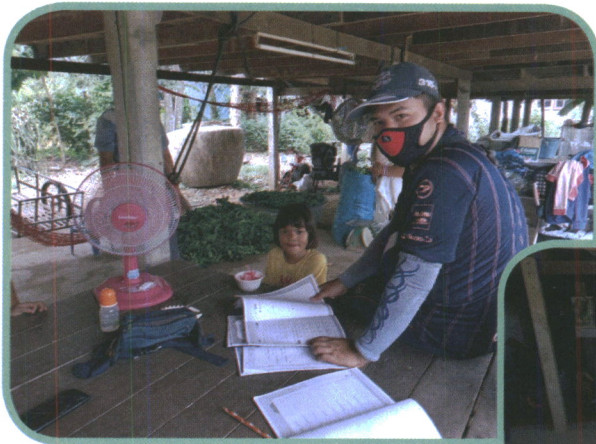
2. วางแผน

หลังจากที่ครูได้ข้อมูลเรื่องอุปกรณ์และความสามารถพื้นฐานการใช้งานอุปกรณ์ของนักเรียนแล้ว ต้องดำเนินการวางแผนงานเพื่อออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเครื่องมือ และความสามารถพื้นฐานของนักเรียน กำหนดช่องทางของการเรียนรู้ ซึ่งในที่นี้ครูเลือกใช้วิธีการสอนแบบผสมผสาน คือ เรียนผ่านการแจกใบความรู้-แบบฝึกหัด (On Hand) สำหรับนักเรียนที่ไม่มีอุปกรณ์ และครูไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์ให้ได้ การเรียนรู้ผ่านสัญญาณโทรทัศน์ (On Air) ควบคู่กับใบงาน และการเรียนแบบใช้สัญญาณอินเทอร์เน็ต (On line) ผ่านเว็บไซต์ Facebook เป็นสื่อกลางของห้องเรียนจำลองสำหรับติดต่อสื่อสารมอบหมายและติดตามงานจากนักเรียน ภายใต้แนวคิด “การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์จำเป็นต้องออกแบบการเรียนการสอนโดยการเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เน้นให้นักเรียนได้มีการอภิปราย (Discussion) การร่วมมือกันเรียนรู้ (Collaboration) ผ่านสื่อการสอนที่หลากหลาย การลงมือปฏิบัติ การนำเสนอผลงานหรือผลการเรียน การสรุปบทเรียนร่วมกัน”

3. จัดกิจกรรม

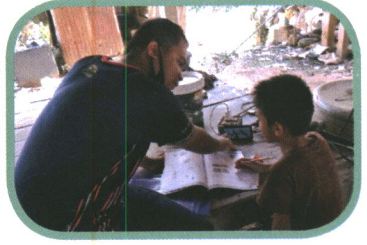
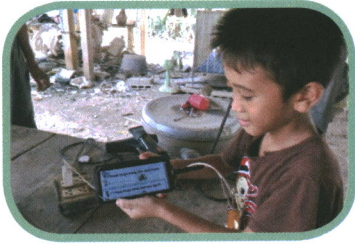
เมื่อไม่สามารถเปิดทำการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ จึงต้องมีกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยกิจกรรมมุ่งเน้นไปที่ความ “ง่าย” “สะดวก” นักเรียนสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างครบถ้วน ซึ่งจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงปิดสถานศึกษานั้น ครูได้จัดกิจกรรมตามแผนที่ได้วางไว้

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ใบงาน ใบความรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบแจกใบความรู้-แบบฝึกหัด
สำหรับนักเรียนที่ไม่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีได้

การจัดการเรียนรู้ผ่านสัญญาณโทรทัศน์ด้วยสื่อ

ครูเข้าช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์ทางการเรียนรู้
และติดตามผลการเรียนรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ

การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบออนไลน์ ผ่านสัญญาณอินเทอร์เน็ต

ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านการสร้างกลุ่มใน Facebook เป็นห้องสำหรับเรียนรู้
สร้างสรรค์ผลงาน แบ่งปันองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน โดยหัวข้อของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น
ยึดตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่นักเรียนพึงบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา แต่วิธีการศึกษา
วิธีการค้นคว้าการสร้างสรรค์ผลงาน เกิดขึ้นตามความสนใจและความถนัดของนักเรียนซึ่งมีวิธีการ
ที่หลากหลายตามตัวบุคคล

ห้องเรียนออนไลน์สำหรับการเรียนรู้ในทุกช่วงเวลา

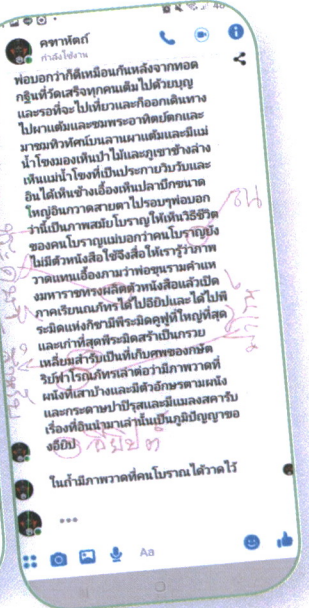
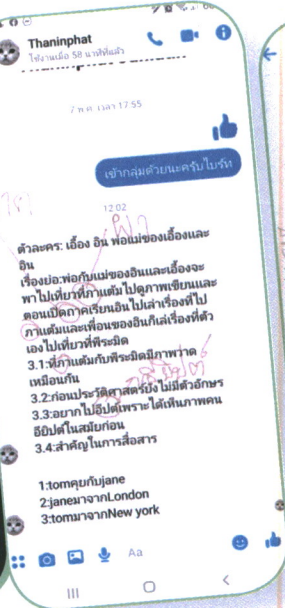
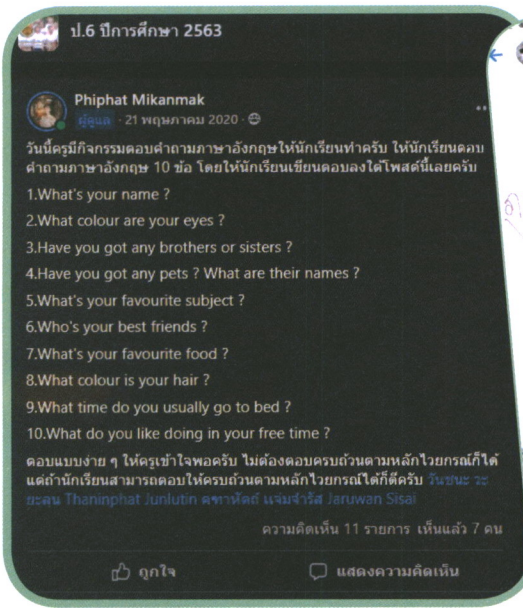
การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์

1. กิจกรรมการส่งสื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการแบ่งปันข้อมูล ความรู้ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จากนั้นครูมีกิจกรรมให้ทำหลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว เช่น การตอบคำถามจากสิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นคำถามให้นักเรียนตอบในการแสดงการให้เหตุผล “เพราะเหตุใด ทำไม อย่างไร” เป็นการป้องกันการคัดลอกคำตอบมาจากแหล่งความรู้อื่น ๆ และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้เกิดทักษะทางการคิด อันเป็นทักษะสำคัญที่สร้างได้ยาก

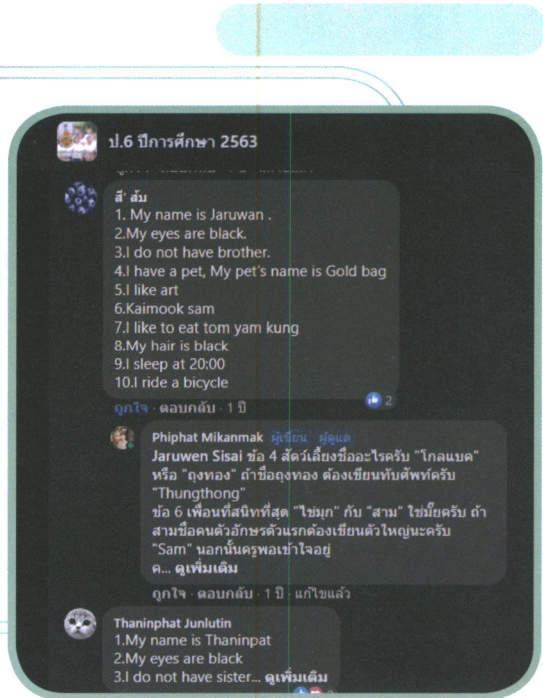
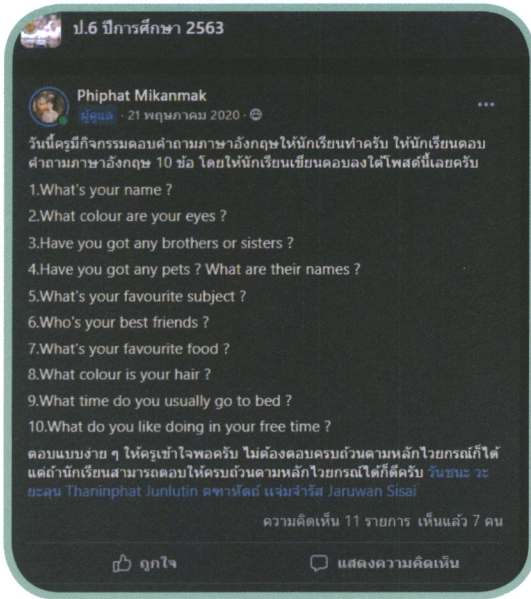
การโพสต์ข้อมูลความรู้ของคุณให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง

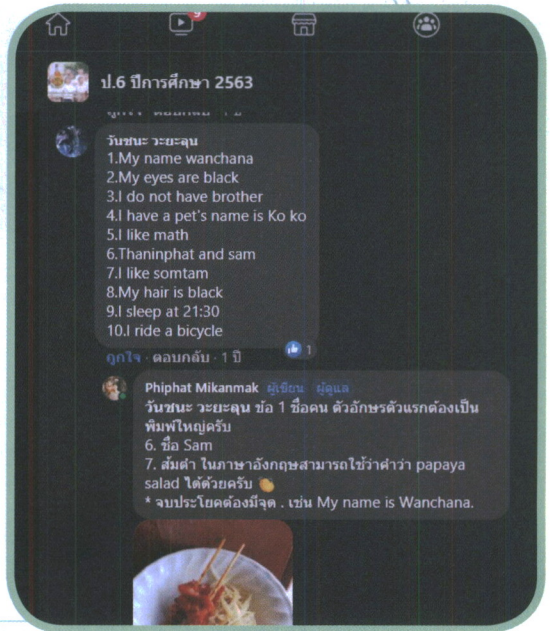
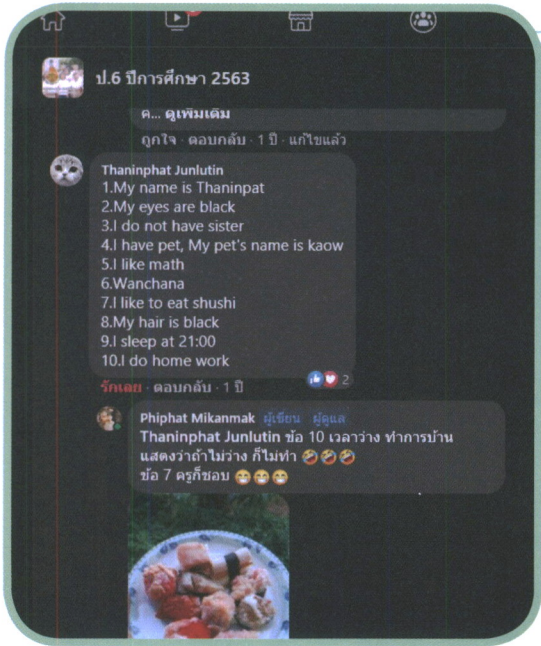
2. กิจกรรมมอบหมายงาน จากสื่อออนไลน์และหนังสือเรียนที่ครูได้นำไปแจก โดยนักเรียนจะได้โจทย์ และแหล่งการค้นคว้า ขอบข่ายเนื้อหาการเรียนการสอนจากสิ่งที่ครูโพสต์ จากนั้นนักเรียนจะต้องส่งชิ้นงานให้ครูทางกล่องข้อความส่วนตัว เพื่อไม่ให้นักเรียนลอกคำตอบของกันและกัน และเป็นหลักฐานยืนยันว่านักเรียนได้ศึกษา เกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนไปแล้วอย่างน้อยเพียงใด เมื่อนักเรียนส่งชิ้นงานให้ครูแล้ว ครูตรวจสอบความถูกต้องและส่งชิ้นงานพร้อมคำอธิบายเพิ่มเติมให้กับนักเรียนเพื่อเป็นการเรียนรู้ชิ้นงานของตนเองและพัฒนาขีดความสามารถของตนเองต่อไป

การมอบหมายงานให้นักเรียนและส่งชิ้นงานให้ครูทางกล่องข้อความส่วนตัว

ในบางครั้ง ครูให้นักเรียนเขียนคำตอบลงในโพสต์ของครูได้ ในกรณีที่คำตอบนั้น มีความหลากหลายเฉพาะตัวของนักเรียน เป็นการแสดงความคิดเห็นเชิงเหตุผลหรือข้อมูลเฉพาะบุคคล รวมถึงเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้คำตอบของกันและกัน

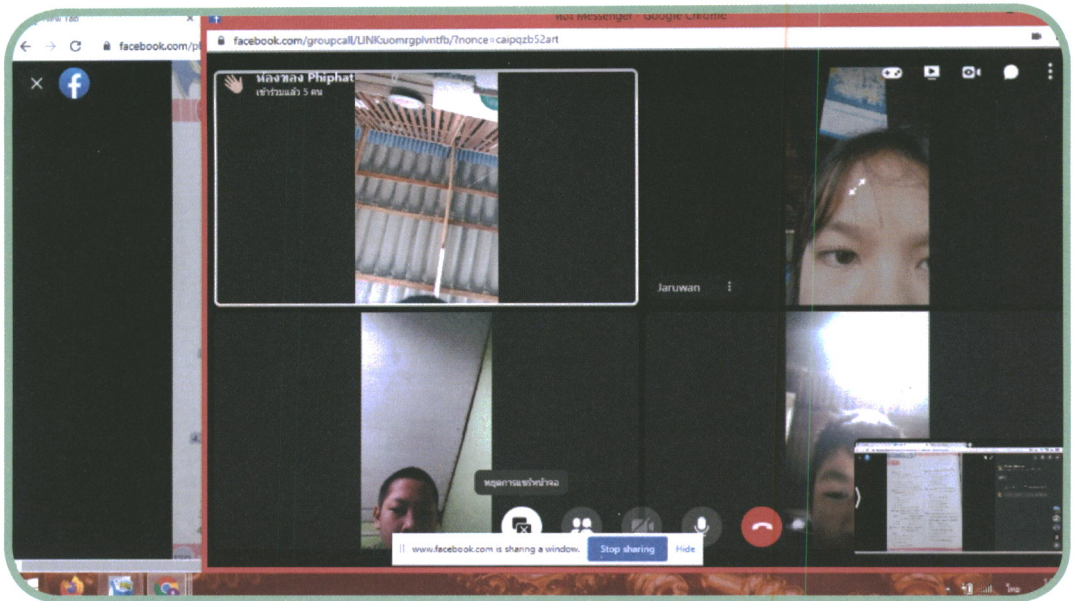
การมอบหมายงานและให้นักเรียนเขียนคำตอบได้โพสต์

3. กิจกรรมสืบค้นและแบ่งปันความรู้ นักเรียนสืบค้นความรู้ที่สนใจภายใต้เงื่อนไขที่ครูกำหนดตามสาระการเรียนรู้ จากนั้นนำมาโพสต์เพื่อแบ่งปันความรู้ในห้องเรียน

การสืบค้นและเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียน

4. กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ หรือการเข้าเรียนแบบ วิดีโอคอล (Video Call) เป็นการเรียนการสอนโดยครูอธิบายเนื้อหาต่าง ๆ นักเรียนร่วมอภิปราย ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตอบคำถาม แบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านสื่อที่ครูเตรียมไว้ให้ก่อนการเข้ากลุ่มวิดีโอคอล

การเข้าเรียนแบบวิดีโอคอล

5. กิจกรรมการเขียนสรุปความรู้ผ่านสื่อ กิจกรรมนี้นักเรียนจะได้สืบค้นสื่อความรู้ตามที่ตนสนใจ ภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องเป็นรายการโทรทัศน์ แล้วเขียนสรุปเนื้อหา เป็นการเล่าเรื่อง การสะท้อนข้อคิด ประโยชน์ ที่ได้จากการชมสื่อชิ้นนั้น และเป็นการแบ่งปันสื่อให้กับเพื่อน ๆ ได้ดู เป็นประสบการณ์ เพิ่มพูนความรู้และเข้าถึงสื่อที่สร้างสรรค์ ซึ่งการเขียนในลักษณะของการอภิปรายหรือบรรยายนี้ นักเรียนมีข้อจำกัดในเรื่องของการพิมพ์ผ่านโทรศัพท์ ครูจึงให้นักเรียนใช้วิธีการเขียนและถ่ายภาพส่งมาให้ครูได้ตรวจ

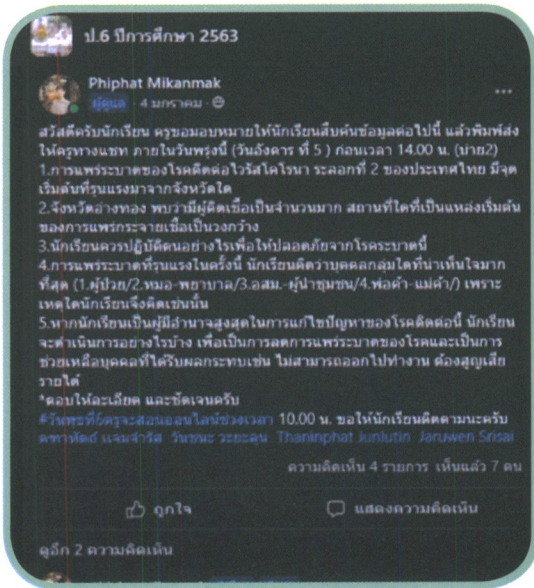
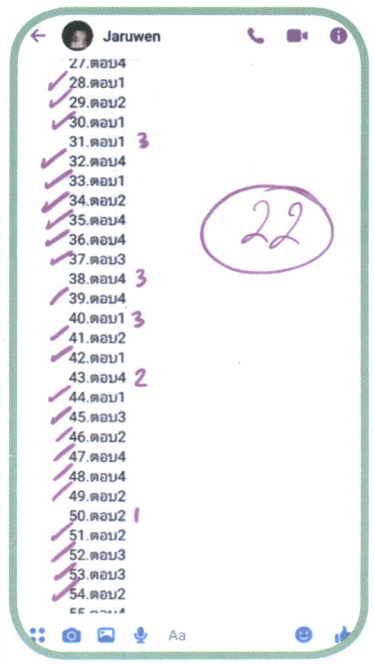
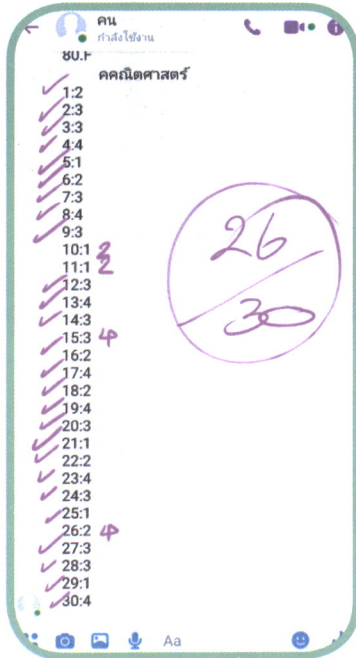
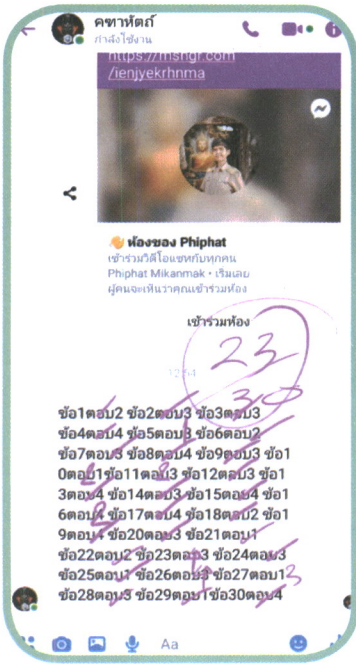
ปัญหาของกิจกรรมนี้ คือ นักเรียนเลือกสื่อจากรายการโทรทัศน์เดียวกันทั้งหมด แต่เป็นคนละตอน ทำให้ไม่เกิดความหลากหลายทางการเรียนรู้ ซึ่งครูสันนิษฐานว่านักเรียนได้มีการปรึกษากันแล้วจึงเลือกรายการเดียวกันทั้งหมด แต่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ นักเรียนปรึกษากัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

6 กิจกรรมผ่อนคลาย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยปกติแล้วนั้นต้องมีทั้งกิจกรรมที่มุ่งเน้นในทางวิชาการ สร้างเสริมทักษะทางความรู้ให้แก่ นักเรียน นอกจากนั้นแล้ว กิจกรรมเพื่อความบันเทิงเพื่อการสร้างสีสันในชั้นเรียนก็เป็นสิ่งที่ครูไม่อาจปฏิเสธได้ เพราะกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสามารถสร้างความสนุกสนาน เรียบร้อยยิ้มและเสียงหัวเราะให้กับนักเรียนได้ เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย ไม่กดดันในการเรียนรู้มากเกินไป

กิจกรรมนี้ครูได้นำรูปของนักเรียนและครูมาสร้างผ่านแอปพลิเคชันสลับเพศ แล้วให้นักเรียนทายว่าแต่ละภาพนั้นคือใคร เป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างสีสันในชั้นเรียนออนไลน์ได้ในระดับที่น่าพอใจ

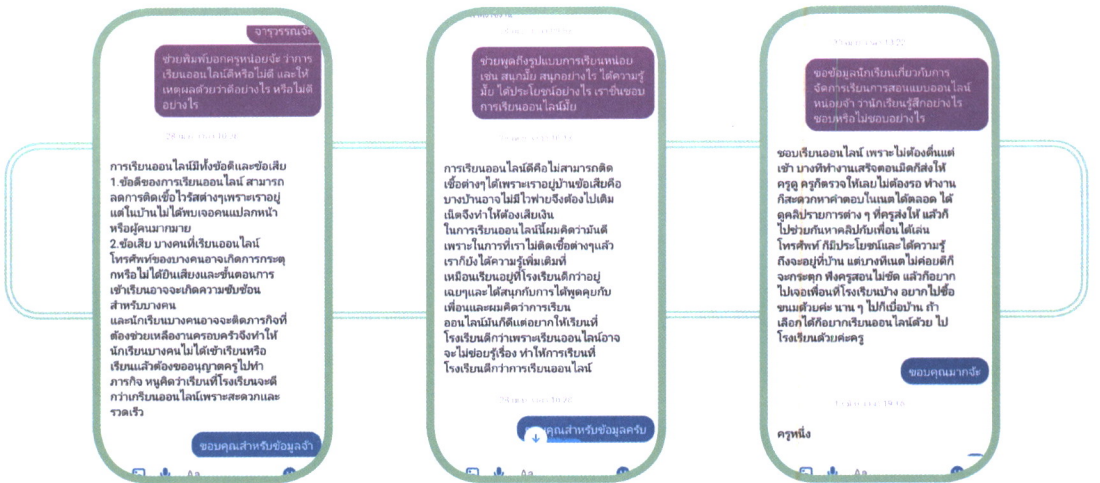
7. การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่สำคัญอันไม่อาจละเลยได้ เพราะครูจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนว่ามีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับใด กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติไป บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ซึ่งการวัดและประเมินผลนั้น มีทั้งด้านความรู้และทักษะ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และทักษะเรื่องการสืบค้น การคิดวิเคราะห์ ที่นักเรียนจะสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง โดยวิธีการทดสอบเพื่อวัดผลด้านความรู้ ครูทำโดยการส่งข้อสอบให้นักเรียนแล้วนักเรียนพิมพ์คำตอบส่งมาให้ครูภายในเวลาที่กำหนด

การทดสอบด้วยการให้นักเรียนได้สืบค้นข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ บูรณาการกับ
ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ และนำมาสังเคราะห์เป็นข้อความของตนเอง โดยครูให้
ผลสะท้อนกลับในชิ้นงานของนักเรียนเพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของนักเรียนใน
ทันที เป็นการช่วยเพิ่มขีดความสามารถทางด้านการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

8. สะท้อนคิดจากนักเรียน เมื่อจบกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

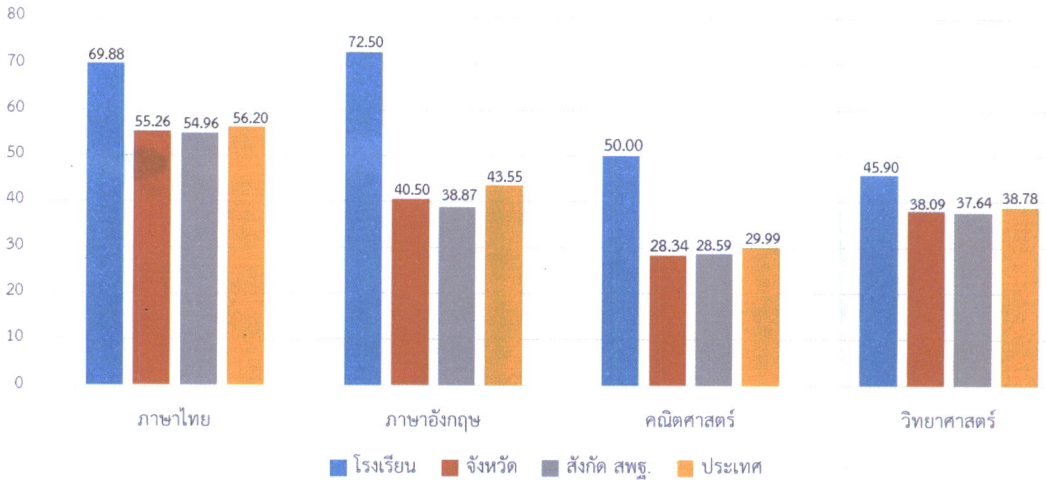
ด้วยการทดสอบ ชิ้นงาน เป็นเพียงหนึ่งในกระบวนการ แต่การสะท้อนคิดจากนักเรียน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ครูควรเปิดโอกาส เปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรยึดถือนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญของกิจกรรม เพื่อครูจะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการทดสอบและผลงานในระหว่างเรียน ประกอบการปรับปรุง พัฒนา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพขึ้นไป ซึ่งการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนนั้น ครูเปิดให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระให้สมกับเป็นพื้นที่สำหรับอิสระทางความคิด เป็นอิสระทางการเรียนรู้ที่แท้จริง

จากการสะท้อนคิดความคิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ด้วยระบบออนไลน์นั้น นักเรียนเห็นว่ามีทั้งข้อดีและข้อด้อย ข้อดี คือ ลดความเสี่ยงเรื่องการติดเชื้อ และลดเวลาในการเดินทาง เพิ่มพูนทักษะทางด้านการใช้เทคโนโลยี ซึ่งตรงกับความต้องการของนักเรียนในยุคปัจจุบัน ส่วนที่เป็นข้อด้อยนั้นพบว่า นักเรียนยังคงต้องการและโหยหาบรรยากาศของการได้มีปฏิสัมพันธ์กันแบบที่เทคโนโลยีไม่อาจแทนที่ได้ รวมไปถึงความติดขัดบางประการของระบบเทคโนโลยีที่นักเรียนเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้

ส่วนหนึ่งในภาพความสำเร็จของปีการศึกษา 2563 เห็นได้ผ่านผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์แจ้งหนึ่งว่า ท่ามกลางวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรงเรียนมีความมุ่งมั่นแก้ไขปัญหาคาการจัดการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาขีดความสามารถของครูและนักเรียนบนรากฐานของความขาดแคลน ความไม่คุ้นชินในการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนนั้นประสบความสำเร็จเป็นไปด้วยดี ถือเป็นแนวทางในการวางรากฐาน การพัฒนาระบบ การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ให้กับโรงเรียนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในปีการศึกษาต่อไปได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน

ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในช่วง 1 ปีการศึกษาที่ผ่านมาทำให้ครูได้ข้อค้นพบว่า ในวิกฤติของชีวิตยังมีโอกาส โอกาสในการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เท่าทันสถานการณ์ โอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถ โอกาสในการเรียนรู้และลองทำสิ่งใหม่ โอกาสในการแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหา โอกาส ในการสร้างสรรค์และเผยแพร่ผลงาน และเป็นโอกาสทางการศึกษาที่ต้องก้าวไปอีกระดับหนึ่งให้ทันต่อวิวัฒนาการให้สมกับความเป็นโลกไร้พรมแดนที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ชอบกิจ กนกหงส์. (2563). การนิเทศ ติดตามการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพในยุค New Normal. *วารสารวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*, 23(4), 59-64.
- สุทธิดา จำรัส. (2563). สามองค์ประกอบเพื่อการสอนออนไลน์อย่างง่ายในยุคโควิด-19. *วารสารวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*, 23(2), 3-8.

